

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота

магістра

з теми: «**ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗПР**»

Виконала:
студентка 2 курсу
групи KorOs1-M20z
спеціальності
016 Спеціальна освіта
за освітньо-професійною
програмою Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка)
Онишко Людмила Вікторівна

Керівник:
Дідик Н. М., кандидат
психологічних наук,
доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Рецензент:
Логвіна О.А.,
кандидат психологічних,
доцент кафедри загальної і
практичної психології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ЗПР.....	8
1.1. Діти з ЗПР як об'єкт вивчення у корекційній педагогіці.....	8
1.2. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із ЗПР.....	26
1.3. Зміст корекційної роботи порушень мовлення у дітей з ЗПР.....	40
Висновки до розділу 1.....	49
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗПР.....	51
2.1. Методика діагностики складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР та її результати.....	51
2.2. Методика і результати експерименту з формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР	57
2.3. Методичні рекомендації щодо формування складової структури слова у дошкільників з затримкою психічного розвитку.....	66
Висновки до розділу 2.....	83
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

В останній час помітно зросла кількість дітей з затримкою психічного розвитку, що зумовлено біологічними, соціально-психологічними, екологічними та іншими чинниками, та їх комплексними поєднаннями. Цей факт обумовлює підвищену увагу дослідників до цієї проблеми. Сьогодні діти із ЗПР становлять найчисленнішу групу серед тих, які потребують спеціальної допомоги у процесі виховання, навчання, розвитку та соціально-трудової адаптації. На сьогоднішній день кількість дошкільників із ЗПР складає 25- 30% від дитячої популяції. Тому психологам, педагогам та батькам необхідно цілеспрямовано розвивати дитину із затримкою психічного розвитку у дошкільному віці, з урахуванням онтогенетичного розвитку її вищих психічних функцій.

Відставання від вікових норм щодо сформованості пізнавальних функцій, соціально-комунікативних навичок, довільної поведінки, обізнаності з навколишнім світом є ознаками ЗПР дитини. Такі діти потребують спеціальної педагогічної, корекційної роботи, щоб надалі мати змогу включитися в освітній процес. Тому своєчасна корекційна робота з дитиною із ЗПР є водночас і розв'язанням проблеми неуспішності в подальшому навчанні цих дітей у школі. Тому налагодження системи допомоги дітям із ЗПР набуває важливого суспільного значення. Діти із ЗПР мають недостатній запас знань та уявлень про навколишній світ, знижену пізнавальну активність, сповільнений темп формування вищих психічних функцій, слабкість регуляції довільної діяльності.

Більшість дослідників вказує на наявність мовленнєвих порушень у дітей з ЗПР. За статистикою, 63% дітей із ЗПР мають недорозвиток усіх складових мовлення (фонетико-фонематичних процесів, лексико-граматичних категорій, зв'язного мовлення) [68, с. 14]. Порушення мовлення у даній категорії дітей часто виражаються у недоліках складової структури слова. Це призводить до необхідності вивчення ефективних методик корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з ЗПР в умовах

закладів дошкільної освіти. У дітей з порушеннями складової структури слова може змінюватися порядок складів, зменшуватися їх кількість, проявляються викривлення, заміщення, помилки у відтворенні збігу приголосних.

Система логопедичних заходів щодо усунення у дошкільників з ЗПР такого складного для корекції та специфічного виду мовної патології, як порушення складової структури слів, є досить важливим, оскільки при відсутності корекції порушення, воно призводить до виникнення порушень читання та письма. Рівень сформованості складової структури слова також впливає на успішність оволодіння звуковим аналізом, граматичною будовою мовлення. Тому робота над усуненням порушення звукоскладової структури слова у дошкільників з ЗПР має велике значення для успішного оволодіння грамотою та для подальшого навчання у школі. У зв'язку з цим особливо важливим є питання ранньої корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей із ЗПР, правильної організації корекційного процесу та пошук ефективних засобів, методів і прийомів логопедичного впливу з метою успішної підготовки до шкільного навчання. Особливо важливим також є проблема формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР.

Серед мовленнєвих порушень у дошкільному віці на перший план виступає корекція звуковимови. Разом з тим, недооцінюється значення формування складової структури слова, хоча саме нездатність відтворити складову структуру слова зберігається довше у порівнянні з неправильною звуковимовою. Порушення складової структури слова зазвичай виявляється при логопедичному обстеженні дітей з загальним недорозвитком мовлення. Корекція порушень складової структури слова – це частина загальної корекційної роботи з подолання мовленнєвих порушень у дітей з ЗПР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексне вивчення ЗПР, як специфічної аномалії дитячого розвитку розгорнулося в радянській дефектології у 60-ті роки ХХ сторіччя та пов'язане із іменами таких вчених як Т. О. Власова, В. М. Лубовський, М. С. Певзнер та ін. [13; 41]. У кінці ХХ

сторіччя було проведено багато досліджень щодо вивчення психологічних особливостей дітей із ЗПР, а саме досліджувались: увага (Н. Ю. Борякова, 2002); пам'ять (Н. Г. Піддубна, 1975; Н. Г. Лутонян, 1977); мовлення (В. І. Лубовський, 1978; Н. Ю. Борякова, 1983); ігрова діяльність (Л. В. Кузнецова, 1984); мислення (Т. В. Єгорова, 1975; Т. А. Стрекалова, 1982); навчальна діяльність (Г. І. Жаренкова, 1975; С. Г. Шевченко, 1994); особистісні особливості (Г. Н. Єфремова, 1997) тощо [12; 20; 41].

Багато сучасних вчених також розглядають особливості роботи з дітьми з ЗПР. Наприклад, Л. О. Кондратенко у своїх методичних рекомендаціях розкрила методологічні засади організації діяльності, мету, завдання і зміст психологічного супроводу дітей з затримкою психічного розвитку в умовах закладу дошкільної освіти [29]. О. С. Доскалова у своїх дослідженнях розглядає особливості роботи з дітьми молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку [22].

Проблему розвитку мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку вивчали такі вчені: Г.Б. Соколова присвятила своє дослідження вивченню особливостей розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку [80]; І.С. Марченко досліджувала формування творчого зв'язного мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку [45-46]; С.О. Осіпцова вивчала особливості граматичної компетенції мовлення дітей дошкільного віку із ЗПР в процесі навчальної діяльності [64]; питання стану сформованості творчого зв'язного мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку та визначення ефективних методів і прийомів, які забезпечують формування та розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь зазначеної категорії дітей вивчалися Н.І. Ашиток [3].

Питаннями діагностики та корекції складової структури слова займаються багато педагогів, зокрема З.Е. Агранович, Г.В. Бабина, С.Є. Большакова, В.А. Ковшиков, Т.А. Ткаченко, Н.С. Четверушкіна та ін. [1; 4-5; 11; 89; 93]. Проблема засвоєння складової структури слова у дітей з ЗНМ

висвітлена у працях таких спеціалістів як А.Н. Гвоздєв, Р.Е. Левіна та ін. За дослідженнями Р.Є. Левіної, здатність дитини оволодіти складовою структурою слова може бути виділена в якості диференційної ознаки, що дозволяє розпізнати природу мовленнєвих порушень [43]. А.К. Маркова вивчала і описала становлення та розвиток складової структури слова у мовленнєвому розвитку дітей з алалією [44]. Останні дослідження підтверджують кореляцію порушень складової структури слова з особливостями розвитку немовленнєвих процесів, зокрема соматогнозису, оптико-просторової орієнтації, ритмічної та динамічної організації рухів, здатності до серійної і послідовної обробки інформації (Г.В. Бабіна, Н.Ю. Сафонкіна) [4, с. 25-40].

Разом з тим, сьогодні не достатньо є досліджень з проблеми формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР. Актуальність проблеми та її недостатнє вивчення зумовило вибір нами теми дипломної роботи: **«Формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР»**.

Мета дослідження – вивчити особливості формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР.

Відповідно до теми і мети дослідження виділено такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз проблеми мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку з ЗПР.
2. Проаналізувати особливості корекційної роботи щодо виправлення мовленнєвих порушень у дошкільників з ЗПР.
3. Експериментально вивчити особливості складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР.
4. Провести експеримент щодо формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР.
5. Розробити методичні рекомендації для формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР.

Об'єкт дослідження – мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку з

ЗПР.

Предмет дослідження – особливості формування складової структури слова у дошкільників із ЗПР.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження застосовувались теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація даних) та емпіричні методи (констатувальний експеримент (бесіда із дітьми дошкільного віку із ЗПР); формувальний експеримент (корекційно-розвивальні заняття); методи математичної обробки даних).

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні особливостей мовленнєвого розвитку, зокрема, складової структури слова у дошкільників з ЗПР, описі психолого-педагогічних особливостей формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР, що може стати основою для подальших наукових розвідок цієї проблеми.

Практичне значення дослідження полягає у розробці нових та удосконаленні існуючих методів формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР, що дасть змогу до їх подальшого застосування корекційними педагогами, психологами, вихователями для оптимізації освітнього та організації корекційного процесу у закладі дошкільної освіти відповідно до особливостей мовленнєвого розвитку дошкільника з ЗПР.

Експериментальна база дослідження. Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №38 Криворізької міської ради (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлено у таких науково-практичних конференціях: у звітній науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2020 році; у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні соціально-психологічні підходи до збереження психічного здоров'я особистості» (12 жовтня 2021 р.).

Публікації: Оpubліковано 1 статтю з теми дослідження.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів,

висновків, списку використаних джерел (95 найменувань), одного додатку. Основний зміст роботи складає 95 сторінок. Робота містить 6 таблиць.

ВИСНОВКИ

Теоретико-експериментальне вивчення проблеми формування складової структури слова у дітей дошкільного віку з ЗПР дало змогу зробити такі висновки:

1. Затримка психічного розвитку – це сповільнення темпу психічного розвитку, що виражається у недостатності знань, обмеженості уявлень, незрілості мислення, низької інтелектуальної цілеспрямованості, переважанні ігрових інтересів, швидкого перенасичення в інтелектуальній діяльності, сповільненому дозріванні психіки дитини в цілому або окремих її функцій (пам'яті, уваги, мислення, емоційно-вольової сфери, мовлення та ін.).

Етіологія ЗПР зумовлена: спадковою схильністю, конституційними факторами, хронічними соматичними захворюваннями, тривалими несприятливими умовами виховання, органічною недостатністю нервової системи, наслідками патології пологів, травм. На основі етіологічного принципу виділяють 4 варіанти затримки психічного розвитку: ЗПР конституційного генезу; ЗПР соматогенного генезу; ЗПР психогенного генезу; ЗПР церебрально-органічного генезу.

Діти з ЗПР мають низьку пізнавальну активність, сповільнений розвиток психічних процесів, зниження об'єму пам'яті та швидкості запам'ятовування, слабкість мисленнєвої та мовленнєвої діяльності, запізнений фізичний розвиток, порушення емоційно-вольової сфери, ускладнення засвоєння навичок самообслуговування, розлади поведінки, швидку втомлюваність та ін.

2. Дошкільники з ЗПР проходять такі ж етапи формування мовлення, як діти з типовим розвитком, проте ці етапи сповільнюються в часі та мають свої особливості. Для більшості дошкільників із ЗПР властивий системний недорозвиток мовлення, що проявляється у порушенні звуковимови, фонематичного слуху, лексичної та граматичної сторін мовлення. Їх словниковий запас бідний та неточний, є недорозвиток

словозміни, словотворень та синтаксичної структури речення. У дітей з ЗПР є значні проблеми у засвоєнні прийменникових конструкцій з іменників; сформованості синонімічних і антонімічних засобів мови; оволодінні узагальнюючими поняттями та ознаками предметів; диференціації дієслів у множині та однині, у роді, в часі; розрізненні відмінків та роду прикметників; є проблеми у зв'язному мовленні, у послідовному відтворенні змісту текстів. У складовій структурі слова вони роблять заміни, пропуски і перестановки букв, складів. Відставання мовних функцій свідчить про порушення моторного компоненту мовлення, сенсорного і просторового сприймання, фонематичного слуху, є ознакою розладів читання, письма, рахунку.

3. Корекція порушень при ЗПР вимагає системної і тривалої роботи, що включає усі види діяльності. Лише при дотриманні такого підходу до процесу корекції можна досягти відновлення усіх сфер психічної діяльності, в тому числі пізнавальної та емоційно-вольової, що забезпечує повноцінну інтеграцію дітей із ЗПР у соціум.

Корекційна робота з виправлення порушень мовлення у дітей з ЗПР передбачає системну та послідовну роботу із корекції звуковимови, фонематичного слуху, лексичної та граматичної сторін мовлення. Важливу роль відіграє виправлення порушень складової структури слів, оскільки при відсутності відповідної корекційної роботи це порушення може призвести до порушень читання і письма.

4. Рання діагностика порушень мовлення у дошкільника з ЗПР та проведення відповідної корекційної роботи сприяє ефективному подоланню мовленнєвих недоліків і наближенню його показників до норми.

Результати констатувального експерименту довели, що усі діти дошкільного віку з ЗПР мають порушену складову структуру слова. У більше як половини досліджуваних кількість неправильно вимовлених складів значно переважає над кількістю складів, які звучать правильно. Найважче дошкільникам було вимовляти трискладові слова із двома збігами приголосних, односкладові слова зі збігами приголосних на початку або в

середині слова, двоскладові слова із двома збігами приголосних, трискладові слова зі збігом приголосних на початку і в середині слова, багатоскладові слова з відкритим складом. При відтворенні складової структури слів у дітей з ЗПР спостерігалися ітерації та елізії (порушення кількості складів), перестановки складів та звуків у слові, порушення структури складу (додавання приголосних у склад, скорочення збігу приголосних), антиципації (уподібнення одного складу іншому), пресервації (багаторазове повторення одного складу).

Значні порушення складової структури слова у дошкільників з ЗПР вимагають подальшої корекційної роботи щодо виправлення мовленнєвих недоліків. В основу формувального експерименту покладено принцип системного підходу в корекції мовних порушень, класифікація А.К. Маркової щодо формування складової структури слова від простих типів до складніших, а також результати констатувального експерименту.

Заняття з формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР проводились індивідуально із врахуванням індивідуальних можливостей дитини, її працездатності, мовних порушень та особливостей затримки психічного розвитку. Під час занять проводились дихальні вправи, вправи для розвитку дрібної моторики, артикуляційна гімнастика, вправи для розвитку ритмічних здібностей та просторових уявлень, що є важливим для успішного формування складової структури слова. За результатами формувального експерименту кількість типів правильної складової структури слова у дошкільників з ЗПР зросла майже на 15%. Після експерименту кількість типів правильної складової структури слова почала переважати у половини дітей, тоді як до формувального експерименту вона була лише у третини дітей.

5. Для успішного формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР важливою є активна позиція батьків, командна робота та міжпрофесійна взаємодія усіх фахівців. Перспективами подальших досліджень означеної проблеми є практичне застосування складених нами

методичних рекомендацій для вихователів, практичних психологів, логопедів, музичних керівників, батьків, які допоможуть комплексно вирішити проблему формування складової структури слова у дошкільників з ЗПР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агранович З.Е. Логопедическая работа по преодолению нарушений слоговой структуры слов у детей. Спб.: Детство-Пресс, 2001. 48 с.
2. Андрущенко Н. Взаємодія ігрової та навчальної діяльності *Дефектологія*. 2007. № 1. С. 38-40.
3. Ашиток Н.І. Формування мовлення дітей з особливими потребами дошкільного віку у контексті гуманістичної парадигми. *Педагогіка вищої і середньої школи*. Кривий ріг: ДВНЗ «КНУ», № 37. С. 250–255.
4. Бабина Г.В., Сафонкина Н.Ю. Альбом для обследования восприятия и произнесения слов различной структурной сложности. Москва : Книголюб, 2005. 56 с.
5. Бабина Г.В., Сафонкина Н.Ю. Слоговая структура слова: обследование и формирование у детей с недоразвитием речи. Научно-методическое пособие. Москва : Книголюб, 2005. С. 25–40.
6. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К.: НАПН України, 2012. 21 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>
7. Березінка О. М., Павловська Т. О. Мовні ігри та забави. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2006. 104 с.
8. Богуш А. М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ : Вища школа, 1995. 192 с.
9. Большакова С. Е. Преодоление нарушений слоговой структуры слова у детей: методическое пособие. Москва : ТЦ Сфера, 2007. 56 с.
10. Булычева С.Г. Учим сложные слова. Логопед. 2009. №2. с. 20.
11. Большакова С.Е. Формируем слоговую структуру слова. Демонстрационный материал. Москва : Сфера, 2016. 56 листов, 224 карточки.
12. Борякова Н. Ю. Ступеньки развития. Ранняя диагностика и

коррекция задержки психического развития у детей. Учебно-методическое пособие. Москва : Гном-Пресс, 2002. 64 с.

13. Власова Т. А. Дети с задержкой психического развития / Т.А. Власова, В. И. Лубовский. Москва : Педагогика, 1984. 184 с.

14. Гайван Т. Я., Макарова С. М. Звукові картки. Харків : Ранок, 2008. 56 с.

15. Гайван Т. Я., Макарова С. М. Логопедична робота з дітьми. Харків : Ранок, 2008. 160 с.

16. Гайденок В., Іващенко А. Розвиток фонематичних процесів та просодичного боку мовлення. *Палітра педагога*. К., 2008. С. 14-16.

17. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників. Київ: Світич, 2009. С. 160 с.

18. Даниленко Н. А. Заняття з логопедом. Діагностика і корекція. Харків : Основа, 2012. 128 с.

19. Дарда С. М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ: у 2 частинах. Ч. I. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 336 с.

20. Дети с задержкой психического развития / Т. В. Егорова, Г. И. Жаренкова, В. И. Лубовский, Н. А. Никашина, Л. И. Переслени и др. Москва , 1984. 355 с.

21. Домашня логопедія: Книга для батьків, які хочуть самі навчити дитину правильно вимовляти / А. Є. Журавльова, В. В. Федієнко. Харків : ВД Школа, 2008. 112 с.

22. Доскалова О.С. Особливості роботи з дітьми молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку. *Наукова спадщина Григорія Костюка і сучасні проблеми особистісно орієнтованої освіти* : зб. матер. Всеукр. науково-метод. інтернет-конфер. і уклад. О.Е.Жосан. Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 2016. С. 117-125.

23. Жохова О.В. Коррекция нарушений слоговой структуры слова у дошкольников. *Логопед.* 2009. №8. с. 33.

24. Заплатна С.М. Особливості порушення звуко-складової

структури слів у дітей із моторною алалією. *Дошкільна освіта*. 2005. № 3(9). С. 23-26.

25. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук.-метод. зб. / за ред. Н. Софій, Єрмакова. Київ : Контекст, 2000.

26. Калмикова Л. О., Харченко Н. В., Дем'яненко С. Д., Порядченко Л. А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Київ: Вид-во "ПП Медведєв", 2007. 304 с.

27. Клунська Н. С. Розвиваємо мовлення. Дидактичні матеріали. Харків : Вид. «Основа», 2008. 40 с.

28. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта» : навч.посіб. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.

29. Кондратенко Л.О. Діти з затримкою психічного розвитку: характеристика, особливості психологічного супроводу: методичні рекомендації. Суми: РВВКЗ Сумський ОППО, 2015. 56 с.

30. Крупенчук О. И. Комплексная методика коррекции нарушений слоговой структуры слова. СПб.: Издательский Дом «Литера», 2013. 130 с.

31. Кулик В. Інтегроване навчання дітей з особливими потребами. *Дефектолог*. 2008. №3.

32. Куницька Т. О. Дидактичні ігри для розвитку пізнавальної сфери дітей з інтелектуальною недостатністю. Практичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2014. 88 с.

33. Курдвановская Н.В. Ванюкова Л.С. Формирование слоговой структуры слова: логопедические задания. Москва : ТЦ Сфера, 2007. 87 с.

34. Лалаева Р. И. Нарушения речи и их коррекция у детей с задержкой психического развития: учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова, С. В. Зорина. Москва : Гуманитар, изд. центр «ВЛАДОС», 2004. 303 с.

35. Лебединская К.С. Основные вопросы клиники и систематики задержки психического развития. *Дефектология*. 2006. № 3. С.15-27.

36. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей: Учебное пособие. Москва : МГУ, 1985. 197 с.
37. Лисенко Т.С. Основні напрямки корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку молодшого шкільного віку. *Молодий вчений*. 2020. №2 (78). С. 123-126.
38. Логопедична робота у дитячому садку / упоряд. Г. М. Лисенко. Київ : Шкільний світ, 2011. 54 с.
39. Логопедія. Картки. Організація індивідуальної роботи та підгрупових занять із дітьми дошкільного віку, які мають порушення мовленнєвого розвитку / за ред. Н. Сич. Київ : Ред. газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. 136 с.
40. Логоритмічні заняття в ДНЗ. 5-6 років / В. Л. Сухар. Харків : Ранок, 2011. 160 с.
41. Лубовский В. В. Психологические проблемы диагностики задержки психического развития детей. М., 1989. 100 с.
42. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків. Київ, 2005. 404 с.
43. Маркова А.К. Особенности усвоения слоговой структуры слова у детей, страдающих алалией. *Школа для детей с тяжелыми нарушениями речи* / Под ред. Р.Е. Левиной. Москва, 1961. С. 59-70.
44. Маркова А.К. Особливості складової структури слова в дітей, що страждають на алалію : Школа для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Початкова школа*. 1990. № 1. С. 10–14.
45. Марченко І. Засоби розвитку вербальної творчості у дошкільників із затримкою психічного розвитку. *Дефектологія*. 2004. №1. С. 37-39.
46. Марченко І. С. Формування творчого зв'язного мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.03 Корекційна педагогіка. Київ , 2001. 20 с.

47. Мітінічева С. Діти з обмеженими можливостями. *Дефектолог.* 2008. № 1. С. 19-21.
48. Мидловець Л. Засвоєння складової структури слова дітьми молодшого дошкільного віку із ЗНМ. *Логопед.* №8 (20). 2012. С. 30.
49. Миронова С. П. Інклюзивна освіта : теорія та практика : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2010. 238 с.
50. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Огієнка, 2014. 260 с.
51. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Огієнка, 2016. 264 с.
52. Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвєєва М. П. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Огієнка, 2010. 264 с.
53. Момот Т. Л. Пальчиками граємо – мову розвиваємо. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2007. 20 с.
54. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи : навчально-методичний посібник / В. Войтко. Кропивницький: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 84 с.
55. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання». Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. Київ, 2010. 7 с.
56. Нечай С. Дитина у світі звуків. *Дошкільне виховання.* Київ, 2009.
57. Омельченко І. М. Програма «Розвиток мовлення» для дітей із затримкою психічного розвитку: концептуальне підґрунтя та алгоритми реалізації. *Особлива дитина: навчання і виховання.* 2016. №4 (80). С. 41–53.
58. Омельченко І. М. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного

розвитку / за ред. І. М. Омельченко, Л. О. Федорович. К, 2015. 188 с. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/704477/>

59. Омельченко І.М. Методичне та організаційно-правове підґрунтя реалізації корекційно-розвиткової послуги «розвиток мовлення» з учнями 2-4 класів із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції* (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. с. 26-29.

60. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти. Молодша група. / упоряд. В.В. Семизорова. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 88 с.

61. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти. Середня група. / упоряд. В.В. Семизорова. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 136 с.

62. Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку в закладі дошкільної освіти. Старший дошкільний вік. / упоряд. В.В. Семизорова. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 144 с.

63. Організація та методика проведення наукових досліджень студентами спеціальності «Спеціальна освіта» : навч. посіб. / М. П. Матвеева та ін; за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. Огієнка, 2016. 136 с.

64. Осіпцова С.О. Специфіка та ефективність ранньої логопедичної корекції дітей дошкільного віку із ЗПР. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2013/Pedagogica/3_140383.doc.htm

65. Павленко О.М. Работа по формированию слоговой структуры слова у детей. Логопед. 2012. № 6. С. 28.

66. Петрик Н. Корекційне навчання дітей з особливими потребами. *Дефектолог.* 2009. № 1. С. 20-22.

67. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за ред. О. І. Білан, Л. М. Возної, О.Л. Максименко та ін.

Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

68. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко» / за заг. ред. Л. І. Прохоренко. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 312 с.

69. Рібцун Ю. Вихователь й малюки конструюють залюбки: метод. посіб. для роботи з дітьми 3-6 років Київ : Генеза, 2017. 192 с.

70. Рібцун Ю.В. До проблеми порушення звуко-складової структури слова у дітей. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* : зб. наук. пр. Випуск 23. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. С. 206–208.

71. Різник Г. Е. Звуконаслідування та голосові вправи. Харків : Основа 2008. 16 с.

72. Розвиваємо мовлення. Дидактичні матеріали / упоряд. Н. С. Клуцька. Харків : Вид. група «Основа», 2007. 64 с.

73. Розмовник. Логопедичні завдання для роботи вихователя (старша група, середня група) / упоряд. Т. В. Каменєва-Замараєва, Л. В. Рудяк, Л. М. Тимошенко. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 256 с.

74. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2014. 160 с.

75. Сак Т. В. Особлива дитина: Від народження до 6 років: Поради батькам. Київ : Літері ЛТД, 2008. 144 с.

76. Семенович А. В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие. Москва : Генезис, 2012. 474 с.

77. Семизорова В. Логопед у дитячому садку. К.: Шкільний світ, 2007. 128 с.

78. Система орієнтовного перспективно-календарного тематичного планування за програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»: у 4 ч. Ч. 2 / упорядник Т. В. Наумчук, А.П. Салацька, І.В. Кондратець. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.

79. Складова структура слова: система корекційних ігрових вправ

для дітей 4-8 років. Практичний посібник для вчителів-логопедів, вихователів і батьків. Новомосковськ, 2013. 241 с.

80. Соколова Г.Б. Розвиток лексико-семантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку : автореф. дис ... канд. психол. наук. Одеса, 2011. 21 с.

81. Соколова Ю. О. Гра з пальчиками / пер. укр. Т. Коломієць ; худ. Є. Нітилкіна. Київ : Країна мрій, 2006. 48 с.

82. Соловійова І. С. Формування складової структури слів у дошкільників із порушеннями мовлення : робочий зошит. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 56 с.

83. Соловцева Л.С. Обследование слоговой структуры слова у детей 4–5 лет. *Логопед.* 2009. № 2. с. 17

84. Соняшникова палітра: орієнтовне календарно-тематичне планування різних видів образотворчої діяльності дітей дошкільного віку / за заг. ред. Л. Калуської. Тернопіль : Мандрівець : 2016. 168 с.

85. Стахова Л.Л., Малова А.В. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (15 лютого 2018 року, м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 125-128.

86. Степанова С.Н. Приемы формирования слоговой структуры слова у дошкольников. *Логопед.* 2009. №7. С. 39.

87. Сухар В. Л. Розвиток звукової культури мовлення. Харків : Ранок, 2008. 64 с.

88. Титова Т. А. Коррекция нарушений звукослоговой структуры слова у детей с речевой патологией. Спб.: ЛГУ им. А.С. Пушкина. 2010. 144 с.

89. Ткаченко Т.А. Коррекция нарушений слоговой структуры слова. Альбом для индивидуальной работы с детьми 4-6 лет. Москва : ГНОМ и Д, 2002. 40 с.

90. Цапенко С.А., Кравченко А.І. Загальна характеристика дітей із

затримкою психічного розвитку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції* (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. С. 44-48.

91. Ценина Н.Б. Раз, два, три – слоги повтори. Учебно-игровой материал. Москва : ТЦ Сфера, 2011. 32 с.

92. Чайко В. Л. Виправлення вад мовлення у дошкільників. К., 2009.

93. Четверушкина Н.С. Слоговая структура слова: система коррекционных упражнений для детей 5–7 лет. Москва : Издательство Гном и Д, 2003. 96 с.

94. Шкільник С. Я., Ланцюженко З. Д. 100 розвивальних логопедичних ігор і вправ. Для роботи з дітьми 5-6 років. Харків : Веста : Вид-во «Ранок», 2008. 54 с.

95. Ялович М. М. Дидактичний та ігровий матеріал для логопедичної роботи. *Логопед.* 2014. № 4. С. 18-23.